

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора економічних наук,
професора Забарної Елеонори Миколаївни
на дисертаційну роботу Зварич Олени Ігорівни
«ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ»,**

представленої на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

На відгук надані дисертація, автореферат, копії наукових праць здобувача, опублікованих за темою дисертації, а також автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Дисертація представлена на 453 сторінках, основний текст роботи викладено на 366 сторінках комп'ютерного тексту, містить 34 рисунки та 46 зведених аналітичних таблиць, список використаних джерел з 274 найменувань. Дисертація має також 6 додатків на 60 сторінках. Автореферат представлений на 39 сторінках і містить 8 рисунків та 4 таблиці. Копії опублікованих автором праць з 44 найменувань, в тому числі 3 монографії (з них 2 одноосібні), 26 наукових статей, 13 матеріалів наукових конференцій.

1. Актуальність дисертаційної роботи, її зв'язок з науковими програмами, планами та темами

Сьогодні важливим завданням залишається забезпечення комплексного і збалансованого функціонування регіонів з використанням організаційних, економічних та правових інструментів. Виконання такого завдання передбачає аналіз сучасного соціально-економічного розвитку регіонів України в контексті формування нової економіки. Зважаючи на роль, яку відіграють регіональні економічні системи в сучасній економіці, своєчасними і затребуваними будуть розробки, спрямовані на пошук нових, більш ефективних прикладних методик забезпечення адекватних викликам часу інструментів економічного розвитку регіонів України.

З урахуванням цього, зусилля науковців і практиків спрямовуються на удосконалення існуючих та розробку нових теоретико-методологічних засад управління регіональним економічним розвитком з урахуванням існуючих тенденцій та глобалізаційних процесів. Зазначеній вище проблематиці і присвячено дисертаційну роботу Зварич О.І., метою якої є розробка теоретико-методологічних засад, науково-методичних підходів та

практичних рекомендацій щодо забезпечення економічного розвитку регіонів України в умовах нової економіки (стор. 5 дисертації та стор. 2 автореферату).

Тема дослідження пов'язана з науковими програмами, пріоритетними напрямками розвитку науки, які визначалися Міністерством освіти і науки України; пріоритетним напрямком регіонального розвитку. Зокрема, відповідно до планів науково-дослідних робіт ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» Міністерства освіти і науки України. В рамках виконання тем: «Моделювання процесів управління в соціально-економічних системах» (номер державної реєстрації 0113U005083) автором запропоновано методологію формування концепції економічного розвитку регіону та проведено аналіз пріоритетів економічного розвитку регіонів України; «Розробка організаційно-економічного механізму удосконалення виробничо-господарських структур регіону» (номер державної реєстрації 0111U000875) автором розроблено механізм реалізації концепції економічного розвитку регіонів України в контексті нової економіки, здійснено аналіз традиційних та новітніх чинників економічного розвитку.

2. Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Зазначена в роботі мета відповідає темі дослідження. Задачі дослідження логічно виходять з поставленої мети та безпосередньо пов'язані із отриманими дисертантом елементами наукової новизни. Об'єкт і предмет дослідження визначено згідно науково-методичних вимог до дисертаційних робіт.

Матеріали дисертації та публікації здобувача визначають високу обґрунтованість основних наукових результатів, положень наукової новизни та висновків, сформульованих в роботі. Розробки здобувача ґрунтуються на результатах досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, а також опираються на потужну науково-методологічну базу та відповідний інструментарій багатовимірного статистичного аналізу.

Обґрунтованість наукових положень дисертації, їх достовірність й новизна забезпечуються широким застосуванням автором загальнонаукових та спеціальних методів теорії пізнання. Методологічною основою дисертаційної роботи є базові положення та принципи теорій регіональної економіки та просторового розвитку.

Для розробки теоретико-методологічних та прикладних засад формування концепції забезпечення економічного розвитку регіонів України

в контексті нової економіки використано системний підхід, а також сукупність методів пізнання суспільних процесів і явищ, зокрема: логічного узагальнення, аналізу та синтезу, ретроспективного підходу, структурного та структурно-функціонального аналізу, економіко-статистичного аналізу та аналізу просторових даних, кореляційно-регресійного аналізу, таксономічного методу; багатовимірний статистичний аналіз, DEA-аналіз, кластерний аналіз, а також сценарний метод.

Інформаційною базою дослідження слугували: законодавчі та нормативні акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України; матеріали й статистичні дані Державної служби статистики України, департаментів економічної політики обласних державних адміністрацій; наукові праці провідних вітчизняних і зарубіжних учених; ресурси мережі Інтернет, результати власних аналітичних та теоретичних досліджень. Отже, отримані під час дослідження результати базуються на критичній оцінці теоретичного та емпіричного матеріалу, а також нормативно-правової бази з питань регіонального розвитку.

*3. Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій,
їх новизна. Значущість дослідження для науки і практики
та шляхи його використання*

Достовірність основних результатів, отриманих у дисертаційній роботі, підтверджується змістовним опрацюванням значного масиву теоретичного, методичного та статистичного матеріалу. Залучення дисертанткою великої кількості наукових джерел дозволило здійснити порівняння різних точок зору на досліджувану проблему, що підтверджує достовірність теоретичних розробок автора (стор. 14-101, п. 2.1.-2.2. стор. 102-143, п. 2.3. стор. 152-159, п. 3.1. стор. 170-176, п. 3.2. стор. 188-195, 197-201, п. 3.3. стор. 212-224, п. 4.1. стор. 231-247, п. 4.2. стор. 247-262, п. 4.3. стор. 262-272, п. 4.4. стор. 279-290, п. 5.2. стор. 322-328 дисертації). Дисертантка широко використовує і коректно оцінює опубліковані праці вітчизняних і зарубіжних вчених та проблемно дискусійний матеріал за темою дослідження. Достовірність наукових положень, отриманих в роботі підтверджується таким:

- використанням в процесі дослідження актуальних даних Державної служби статистики України, Державної фіскальної служби України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, обласних державних адміністрацій України, звітно-аналітичної інформації міжнародних і вітчизняних статистичних структур і рейтингових агентств, матеріалів науково-практичних конференцій, форумів, круглих столів,

симпозіумів;

- застосуванням сукупності ретельно підібраних апробованих наукових методів дослідження, серед яких: теоретичного узагальнення та ретроспективного аналізу (стор. 20-21, 29-31, 33-61, 112-117, 120-122, 136-137, 159-161, 170-182, 184-187, 190-195, 212, 234-235, 239, 244-245, 250, 272, 295, 305 дисертації), дискурсивного аналізу (стор. 90-96, 189-193, 231-215 дисертації), метод аналізу та синтезу (стор. 21-61, 33-61, 67-78, 80-96, 1-2-125, 127-164, 170-187, 188-195, 198-210, 212-224, 231-295, 301-357 дисертації), метод економіко-статистичного аналізу (стор. 85-87, 256, 324, 332-339, 341-349 дисертації), метод кореляційного аналізу (стор. 87-88, 143, 155, 158-159, 162-163, 176, 201-210, 258, 260-261, 330-339, 341-349 дисертації), метод матричного позиціонування (стор. 123, 195-198, 255-256, 350 дисертації) тощо;

- впровадження отриманих науково-практичних результатів у діяльність окремих установ на державному та регіональному рівнях, що підтверджується відповідними актами та довідками про впровадження та використання отриманих у роботі результатів (стор. 2, 5-6 автореферату), отже результати даного дослідження можуть використовуватися як у навчальному процесі, так й у практиці регіонального управління;

- апробацією нових наукових результатів на 13 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях (стор. 35-37 автореферату).

Аналітична частина дисертації забезпечується системним підходом, міждисциплінарним аналізом та синтезом основних положень економічних знань. Їх достовірність забезпечується також результатами, отриманими з застосуванням різних методів наукового дослідження. Таким чином було сформовано методологічний базис економічного розвитку регіону, концептуальні засади та механізм забезпечення процесу забезпечення економічного розвитку регіонів України в умовах парадигми нової економіки.

Особливої уваги заслуговують такі положення наукової новизни, які дисертантка виносить на захист, та які вирішують наукові задачі теоретико-методологічних засад, розробку концептуальних та методичних підходів і практичних рекомендацій щодо формування регіонального економічного розвитку в умовах економіки знань.

Вперше визначено методологію формування регіональної інноваційної політики України в умовах глокалізації, яка основана на концепції комплементарного поєднання глокальних компонентів інноваційного розвитку регіонів (результативного, локального та глобального) з регулюючими інститутами, відповідно до яких формується системне інституціональне і методичне забезпечення обрання профілю варіативної регіональної інноваційної політики із урахуванням специфіки інноваційного

розвитку регіону (стор. 30, 78-83, рис. 1.3, 1.4, 90-92, 93-96, табл. 1.4, 182-184, 195-210, Додаток В1 дисертації та стор. 8-10, 17-21, табл. 1, стор. 23-24 автореферату).

Вперше розроблено концептуальні засади визначення локального соціального капіталу як компоненту регіональної інноваційної політики України, який втілений в міжособистих відносинах, заснованих на довірі та співробітництві між індивідами, що посилює інноваційну спроможність суб'єктів інноваційної діяльності через процеси синергії та колективного навчання в умовах глокалізації (стор. 89, 90-92, 182-184 дисертації та стор. 11 автореферату). *Вперше* розроблено методичний підхід до визначення сценаріїв формування регіональної інноваційної політики в Україні на засадах глокалізації, в основу якого покладено трьохвимірну класифікаційну систему та інституціональну матрицю вибору інструментів регіональної інноваційної політики, які систематизовані за групами інститутів регіональної інноваційної системи (стор. 30, 90-92, 93-96, табл. 1.4, 195-210, дисертації та стор. 10, рис. 1, стор. 21 автореферату). Такій підхід дозволяє диференційовано підійти до вибору інструментів регіональної інноваційної політики із урахуванням специфіки інноваційного розвитку регіону і забезпечити дієвість та системність інноваційної політики.

Удосконалено концептуальні засади інституціонального забезпечення процесу формування регіональної інноваційної політики в Україні у складі таких напрямів, що систематизовані за принципами системності, пріоритетності національних інтересів, багаторівневості управління, міжсекторного співробітництва, діалектики глобального та локального підходів, результативності, унікальності, ресурсозабезпеченості і за інститутами інноваційної системи (стор. 90-92, 93-96, табл. 1.4, стор. 195-210, рис. Д 1, Додаток Д дисертації та стор. 13-15, 21, 23, 25-26 автореферату). *Удосконалено* класифікацію інститутів забезпечення інноваційного розвитку регіону з позиції глокалізації регіональної інноваційної системи та із урахуванням функціональної взаємозалежності та виокремлено такі чотири групи інститутів: державного регулювання; генерації та споживання інновацій; ринкової інфраструктури інновацій; інститути людського та соціального капіталу (стор. 90-92, 93-96, табл. 1.4, 195-210, Додаток В дисертації та стор. 11-15, 21-24 автореферату).

Удосконалено методичні засади діагностики стану інноваційного розвитку регіону та його інституціонального забезпечення в напрямку формування системи показників, що забезпечує аналіз інноваційного розвитку регіонів в розрізі результативної, глобальної та інституційної компоненти; а також за інтегральним показником – Індексом інноваційного розвитку. *Удосконалено* методичний підхід до стратегування соціально-економічного розвитку територій базового рівня, який враховує принципи

розумної спеціалізації для кожної громади; залучення соціального капіталу до розробки стратегії на всіх етапах; забезпечення комплексного підходу з метою стимулювання наукових досліджень та інновацій та активізацію структурних зрушень в економіці громади; розвиток мережевої кооперації; інтенсифікацію міжтериторіальної взаємодії в рамках об'єднаних громад; включення до інноваційної діяльності усіх зацікавлених сторін; соціальні та функціональні пріоритети (стор. 89, 184-185 дисертації). *Удосконалено* механізм конкурсного відбору інноваційних проєктів на отримання фінансування з місцевих бюджетів, в основу якого покладено принципи прозорості, змагальності, партисипативності, чіткості критеріїв вибору, звітності, міжсекторного співробітництва та фінансування, врахування пріоритетів інноваційного розвитку конкретного регіону (стор. 90, 272-274 дисертації).

Дістали подальшого розвитку теоретичні основи глокалізації регіональної інноваційної політики, які змістовно засновані на врахуванні потреб кожного суб'єкту державної інноваційної політики та їх взаємодії, інтеграції регіональних інноваційних систем до глобальних мереж, сприяння доступу до локальних та глобальних джерел ресурсів інноваційної діяльності, створенні можливостей для їх використання, а також інституціональному забезпеченні комплементарного поєднання глобальних, національних та локальних інтересів (стор. 30, 93-96, табл. 1.4, 195-210 дисертації та стор. 21, 23-24 автореферату).

Отримала подальшого розвитку теорія інституціонального аналізу шляхом розробки матриці глокального інноваційного розвитку регіону, яка представляє собою триплекс взаємопов'язаних базових інститутів, що регулюють комплементарне поєднання основних глобальних, національних та локальних інтересів (стор. 30, 93-96, табл. 1.4, 195-20). *Дістав подальшого розвитку* базис формування мережевих технологічних платформ та дослідження їхнього впливу на актуальні проблеми інноваційного розвитку регіонів України (стор. 78-83, рис. 1.3, 1.4 дисертації та стор. 23-24 автореферату).

Всі представлені пропозиції дисертантки виходять з глибокого економічного аналізу, а за своїм змістом є цілком реальними і придатними для практичного використання. Підтвердженням обґрунтованості положень і висновків, сформульованих в дисертації, є також чітка логіка вирішення поставлених завдань і викладення матеріалу.

Оцінка новизни дисертаційних положень, пропозицій і рекомендацій здобувача дозволяє зробити висновок, що вони є вагомим для науки й практики, оскільки збагачують регіональну економіку положеннями та методичними підходами щодо формування регіональної політики економічного розвитку в умовах сучасної парадигми нової економіки.

Теоретичне значення роботи полягає у збагаченні регіональної економіки як науки комплексними підходами до концептуальних методологічних засад формування регіональної інноваційної політики в умовах комплементарності глобальних та локальних викликів; науковими засадами інституціонального забезпечення інноваційного розвитку регіонів України. Обґрунтовані у дисертації положення наукової новизни розширюють теоретичний базис регіональної економіки щодо методологічного апарату та концептуальних положень інноваційного розвитку сучасного регіону України, а також є значним внеском у розвиток теорії регіонального управління та інноваційного менеджменту.

Окремі теоретичні та науково-методичні положення дисертаційної роботи впроваджені в навчальний процес Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника при викладанні курсів «Управління соціально-економічним розвитком регіону», «Міжнародна економіка», «Міжнародна економічна інтеграція», «Міжнародні товарні ринки», «Зовнішньоекономічні зв'язки України», «Інфраструктура товарного ринку» (довідка № 03-0210/115 від 18.12.2019 р.), Івано-Франківського національного технічного університету нафти газу при розробленні програм, методичного забезпечення та викладання дисциплін «Децентралізація та регіональні реформи», «Європейська регіональна політика», «Управління інноваціями в публічному управлінні», «Стратегічне управління», «Проектний менеджмент» (довідка № 65 від 20.12.2019 р.), Університету Короля Данила при викладанні курсів «Стратегічне управління бізнесом», «Управління проектами» (довідка № 02/156 від 18.12.2019 р.).

Практичне значення одержаних результатів дослідження Зварич О. І. полягає у розробці науково-прикладних положень та рекомендацій, які дають змогу сформувавши ефективний організаційно-економічний механізм інвестиційного забезпечення регіонального розвитку на основі сформованої відповідної критеріальної бази та її цільової орієнтації, структури управління регіоном правового та регуляторного забезпечення інвестиційної діяльності.

Практичне значення отриманих результатів підтверджується їх впровадженням на макро- та мезо- рівнях в діяльність наступних установ та організацій: Міністерством розвитку громад та територій України (довідка №7/2/21194-19 від 28.12.2019р.), Рахунковою палатою (довідка. №07-33/467 від 28.12.2019р.), Івано-Франківською обласною державною адміністрацією (довідка №1531/0/2-19/01-116 від 12.12.2019р.), Івано-Франківською міською радою (довідка №490/167-08/23в від 13.12.2019р.) та ін.

4. Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в

опублікованих працях

Основні положення та висновки дисертації О. І. Зварич знайшли своє відображення у наукових публікаціях, доповідалися на міжнародних, всеукраїнських наукових та науково-практичних конференціях. За темою дисертації опубліковано 44 наукові праці, у яких в повному обсязі викладено основні наукові положення та результати проведеного дослідження. До числа опублікованих праць входять: 2 одноосібні монографії; 1 колективна монографія; 26 наукові статті, з них – 22 у наукових фахових виданнях України, 4 статей у виданнях іноземних держав, в тому числі і таких, що включені до міжнародних наукометричних баз (стор. 32-37 автореферату); 13 публікацій за матеріалами конференцій.

Особисто здобувачці в загальному обсязі публікацій за темою дисертації належить 42,97 ум. друк. арк. Особистий внесок здобувача у тих роботах, які опубліковано у співавторстві, відзначений у списку праць, наведеному в авторефераті. Обсяг та зміст публікацій відповідає вимогам, встановленим МОН України, всі положення наукової новизни, що виносяться на захист, представлені у публікаціях.

В публікаціях здобувача достатньою мірою розкрито основні положення дисертації, які виносяться на захист, висвітлено суть наукової новизни отриманих результатів. Публікації відповідають встановленим вимогам, в них визначено наукові задачі, методи їх вирішення й описано отримані наукові результати.

5. Відповідність дисертації та автореферату встановленим вимогам

Структура дисертації включає вступ, п'ять розділів, висновки, список використаних джерел, додатки. Роботу викладено українською мовою у науковому стилі з дотриманням логічної послідовності подання матеріалу. За всіма ознаками дисертація та автореферат відповідають встановленим Міністерством освіти і науки України вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук.

Автореферат ідентично відображає зміст дисертації та основні положення наукової новизни. Наукові положення, висновки та рекомендації, представлені на захист, не містять наукових результатів, викладених у кандидатській дисертації.

6. Дискусійні положення, зауваження та недоліки

В дисертаційній роботі О. І. Зварич є певні висновки й твердження, які можна віднести до категорії дискусійних і таких, що потребують додаткових пояснень та уточнень, зокрема такі.

1. В п.1.2. (стор. 32) авторка справедливо зазначає, що «..стимуляція розвитку в регіонах не завжди приносить бажаний результат, що знаходить своє підтвердження в нестійких тенденціях до конвергенції та дивергенції регіонального продукту в розрахунку на одну особу». Проте, запропонований в роботі організаційно-економічний механізм реалізації концептуальної моделі забезпечення економічного розвитку регіонів (зокрема, рис. 5.10), містить блок «методи забезпечення економічного розвитку регіонів», де, окрім іншого, виокремлено такі складові: економічне стимулювання; фінансове забезпечення, адміністративне управління. Виходячи з аналізу дисертаційної роботи та автореферату, автору доцільно було б пояснити та конкретизувати, що саме вкладається в розуміння таких складових, які інструменти та їх взаємозв'язок з очікуваними результатами (адже вони ні є новими за своєю суттю) в контексті авторського бачення конвергенції та дивергенції ВРП.

2. З нашої точки зору, назва п. 1.3. – є дещо некоректною, адже «історіографічний ракурс» не є предметом дослідження регіональної економіки (такий підхід більш органічно перетинається з напрямом «Публічне адміністрування»). Проте, вивчення та аналіз впливу місцевого самоврядування на розвиток території є беззаперечно потужним, враховуючи здійснювану в Україні адміністративно-територіальну реформу. Поряд з тим, при аналізі чинників регіонального розвитку (Розділ 3) та формуванні концепту і конструкту економічного розвитку регіонів не було повною мірою враховано такі ключові складові, як розвиток спроможних територіальних громад, наявність та залучення кваліфікованого антикризового менеджменту на певній території, практичне використання наявного (а не потенційного) ресурсного й інтелектуального потенціалу.

3. Впродовж попереднього зауваження, на рис. 4.8 «Схема управління інвестиційними ресурсами в регіоні (стор. 277 дисертаційної роботи) містить блок «Органи місцевого самоврядування», якій не пов'язаний (схематично) з жодним органом управління регіону та відповідними департаментами, які опікуються питаннями розподілу ресурсів, управління та контролю над їх використанням. Відповідно до запропонованої схеми щодо процесу формування, залучення та оцінки ефективності використання залучено виключно адміністрація регіону та відповідні адміністративні департаменти. Така позиція автора потребує додаткового пояснення.

4. Зміст рис. 1.3 стор. 83 не відповідає його назві – самі *принципи* формування концептів та конструктів економічного розвитку регіонів тут не представлено. Під час захисту, доцільно чітко визначити, в чому полягає «системна парадигма наукового пізнання економічної теорії та теорії регіоналістики» та яким чином вона пов'язана із запропонованими в роботі методологічними засадами економічного розвитку регіонів України.

5. Однією з ключових дефініцій представленого дослідження є «людський капітал», якій є основою для формування нових знань в регіоні, що й формує становлення нової парадигми економічного розвитку регіонів країни (стор. 173-175). В той самий час, по тексту роботи чітко простежується думка автора щодо необхідності формування регіональних інноваційних систем на основі соціально-культурно-інституційного середовища, зав'язків та реалізації взаємодії людського капіталу. За змістовним розумінням, на нашу думку, більш коректним було б розширення розуміння людського капіталу до такої дефініції як «соціальний капітал». Саме дефініцію «соціальний капітал» певного регіону доцільно б розглядати в контексті наявних і потенційних переваг соціуму відповідної території, додаючи до інтелектуальної та знанневої складової, культурно-освітні й релігійні традиції населення регіону та поряд з оцінкою соціального капіталу регіону, здійснювати оцінку «якості життя» на відповідній території.

6. Абсолютно доречним є використання в роботі просторового підходу до вивчення та аналізу сучасних тенденцій в розвитку регіонів. Відповідно до теорії просторового розвитку, залежно від просторових відмінностей, умов і ресурсів, формуються регіони зі специфічними особливостями господарських комплексів, які й складають регіональну (просторову) економіку. Однак, життя вносить свої корективи. Саме так і відбулось під час запровадження майже в усьому Світі карантинних заходів для подолання наслідків пандемії COVID - 19. Формат дистанційної роботи, навчання тощо визначив незворотні зміни в розуміння сутності «простору». Виходячи з таких вимог сьогодення, з нашої точки зору, доцільно акцентувати увагу не на доцільності зосередження людського капіталу (стор. 173-178) в межах певного простору (регіону), а на формуванні чинників ефективного використання знань, не обмежуючись виключно просторовою концентрацією знань як ключового чинника регіонального розвитку.

7. В контексті вищезазначених змін в розумінні «простору», викликає певні сумніви доцільність використання інтегральної оцінки для оцінки людського капіталу за регіонами України (табл. 3.3, 3.4) та сформований рейтинг ключових акторів успіху на використання людського капіталу (табл. 3.5). Це певне узагальнення, яке усереднює часні показники. Така оцінка не дає можливості виокремити конкретну проблему певного регіону, яку потрібно вирішувати. Такий висновок підтверджується і тим, що: по-

перше, вирішення поточних проблем певних територій сьогодні не визначається наявністю ВНЗ та здобувачів наукових ступенів на конкретній території (висококваліфікованих фахівців можна залучати навіть дистанційно для розробки певних проектів та прийняття певних рішень); сучасні реформи в системі вищої освіти орієнтовані на скорочення ВНЗ та їх незалежність від територіальних ознак (загальнонаціональний характер стандартів якості освіти); сучасний ринок праці потребує фахівців «робітничих професій», які спроможні вирішувати поточні завдання та підвищити якість життя вже сьогодні (а не в перспективі); значний вплив на рівень життя населення здійснює ефективне керівництво і перерозподіл ресурсів в межах утворення спроможних ОТГ тощо. Такій висновку опонента підтверджується і тим, що серед ключових факторів успіху в економічному розвитку регіону дисертантка визначила (табл. 5.3) виробничі, інфраструктурні та ін. чинники (які й визначили значний приріст саме в тих регіонах, де було створено спроможні ОТГ, наприклад, Чернівецька та Волинська області). Наведені аргументи визначають певні протиріччя, які містить матеріал, поданий у табл. 5.4 та табл. 3.4.

В цілому, на нашу думку, оцінки на основі принципів пріоритетності проблем певного регіону дає більш ефективні результати щодо їх подолання, ніж використання інтегральних оцінок.

8. Рис. 4.4, який представлено як авторську розробку, доцільно було б представити дещо в іншому ключі. Адже НТП є незворотнім процесом та «хвилі Кондратьєва» мають відбуватися по «наростаючій», а не по рівній синусоїді. В контексті хвильової теорії та теорії формування укладів, зазначимо, що на стор. 103 визначено, що «для оцінки стадії економічного розвитку регіону важливо визначити в ньому наявність первинних, вторинних, третинних і четвертинних видів діяльності». Здобувачу варто конкретизувати, який зміст вкладено в дані поняття, а також вказати, які види діяльності відносяться до кожного з вищеперерахованих класифікаційних типів та як вони пов'язані з метою даного дослідження.

9. Визначені в Розділі 4 дисертаційної роботи фактори конкурентоспроможності, що відносяться до регіонів за рівнем їх розвитку сконцентровані на визначенні регіону як місця виробництва, як місця зростання доходів, як місця створення знань. В якості більш повного та раціонально-ефективного переліку таких факторів, вважаємо доцільним додати (табл. 4.1) фактори, що формують спроможність певної території реалізувати наявні ресурси та знання (саме про економіку знань як нову парадигму йдеться в даному дослідженні). Виклад матеріалу в п. 4.2. варто доповнити оцінкою та аналізом рівня конкурентоспроможності регіонів України хоча б за однією з методик, наведених здобувачем.

10. Маємо певні зауваження щодо оформлення роботи, зокрема оформлення формул (Розділ 2, 3 – відсутня нумерація). Є деякі зауваження щодо оформлення рисунків і таблиць в основному тексті роботи, авторефераті є незначні технічні описки.

Зазначені дискусійні положення не носять деструктивного характеру та не зменшують наукову та практичну цінність представленого дослідження.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Зварич Олени Ігорівни «Теоретико-методологічні засади забезпечення економічного розвитку регіонів України» є цілісним самостійно та завершеним дослідженням. Роботу виконано на високому науково-методичному рівні. Дослідження логічно структуроване, є цілісним, носить завершений характер, містить наукову новизну та практичну цінність. В опублікованих працях автора повною мірою відображені основні положення дисертаційної роботи.

Зміст, обсяг та оформлення дисертації, в цілому, відповідають пп. 9, 10, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013р. зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015р. та № 1159 від 30.12.2015р.

Таким чином, на підставі проведеного аналізу, можна зробити висновок, що дисертаційна робота і спектр задач, які вирішено для досягнення поставленої мети відповідають паспорту спеціальності 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка, а її автор, Зварич Олена Ігорівна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за означеною спеціальністю.

Офіційний опонент,

завідувач кафедри економічних систем і управління інноваційним розвитком Одеського національного

політехнічного університету Міністерства освіти і науки України,
доктор економічних наук, професор

Е. М. Забарна

Підпис д.с.н., професора Забарної Елеонори Миколаївни підтверджую
Вчений секретар

В.І.Шевчук

